
A DIFFERENCIÁLT ANGOL TELEPÜLÉSNEVEK KORRELÁCIÓS RENDSZERÉRŐL

1. A dolgozat témája, forrásai. – A dolgozat a differenciáló elemmel egyénített angliai településnevek oppozíciós rendszerének sajátosságait vizsgálja EILERT EKWALL „The Concise Oxford Dictionary of English Place-Names” című klasszikus etimológiai szótára alapján. A dolgozatban az angol településnevek alakjának megállapításában, a nevek helyesírásában, illetve a helységnevek mögött álló megyenév-rövidítések használatában is EKWALL szótárát követjük¹. A korrelatív névformákkal jelölt települések térbeli elhelyezkedését a „Collins Road Atlas. Superscale Britain” című térkép segítségével ellenőriztük.

Jelen írás szorosan kapcsolódik a Névtani Értesítő 28. számában megjelent, a differenciált angliai településnevek megkülönböztető elemeinek funkcionális-szemantikai típusait tárgyaló munkámhoz (BÖLCSKEI 2006), a problémakör másik aspektusának, az azonos alapnév által összetartott helységnevcsoportok jellegzetességeinek elemzését nyújtva. Hasonló tematikájú vizsgálatokat magyar helységnevek kapcsán is végeztem, ehhez l. korábbi írásaimat (főként BÖLCSKEI 1997, 2005).

2. A korreláció fogalma. – Ismert jelenség, hogy Angliában (éppúgy, mint más országok területén) egymástól kisebb-nagyobb távolságra eső települések az idők során különféle okok (azonos vagy hasonló névadó vonás jelenléte, a helységek túlnépesséddel vagy birtoklástörténeti okokkal magyarázható osztódása) miatt azonos nevet kaptak. Az emberi látókör bővülésével a névhasználók egyre több azonos nevű településről szereztek tudomást. A különböző helységeket jelölő azonos településnevek használata könnyen vezetett félreértésekhez, téves lokalizáláshoz. A településnevek tájékozódást elősegítő értékének megőrzésére az azonos helységneveket a névadók megkülönböztető jelzőkkel, ún. differenciáló elemekkel látták el. Az így egyénített helységnevek a továbbiakban már alkalmasak voltak a velük jelölt települések egyértelmű azonosítására.

A névazonosság differenciáló elemmel történő megszüntetése sajátos nyelvi alkatú névformákat hoz létre: míg az egyénítő elem megkülönbözteti, szembeállítja a neveket, addig az azonos alapnév összekapcsolja őket. Az azonos alapnév által összetartott helységnevi szembenállásokat településnév-korrelációknak nevezzük. Ugyanazon alapnév

---

¹ Az EKWALL által használt megyenév-rövidítések a következők: Bd = Bedfordshire, Bk = Buckinghamshire, Brk = Berkshire, Ca = Cambridgeshire, Chs = Cheshire, Co = Cornwall, Cu = Cumberland, D = Devonshire, Db = Derbyshire, Do = Dorset, Du = Durham, Ess = Essex, Gl = Gloucestershire, Ha = Hampshire, He = Herefordshire, Hrt = Hertfordshire, Hu = Huntingdonshire, K = Kent, La = Lancashire, Le = Leicestershire, Li = Lincolnshire, Mx = Middlesex, Nb = Northumberland, Nf = Norfolk, Np = Northamptonshire, Nt = Nottinghamshire, O = Oxfordshire, Ru = Rutland, Sa = Shropshire, Sf = Suffolk, So = Somerset, Sr = Surrey, St = Staffordshire, Sx = Sussex, W = Wiltshire, Wa = Warwickshire, We = Westmorland, Wo = Worcestershire, YE = East Yorkshire, YN = North Yorkshire, YW = West Yorkshire.

különböző differenciáló elemmel ellátott formái tehát korrelációban állnak egymással, illetve (ha megtalálható) a differenciálatlan alapnévi alakokkal.

A korrelatív nevekkal jelölt települések térbeli elhelyezkedését vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a kérdéses helységek többnyire egymás közelében, leggyakrabban azonos megyében találhatók (pl. az Essex-i *Great* és *Little Maplestead*, a Wiltshire-i *Manningford Abbots*, *Manningford Bohun* és *Manningford Bruce*, a Gloucestershire-i *Ampney Crucis*, *Ampney St. Mary*, *Ampney St. Peter* és *Down Ampney*). Találkozunk olyan esetekkel is, amikor a helységek nem azonos megyéhez tartoznak ugyan, de ilyenkor is egymás közelében állnak (pl. *West Bergholt*, *Ess* és *East Bergholt*, Sf; *Lower Ditchford*, *Wa* és *Upper Ditchford*, *Wo*; *Great Yarmouth*, *Nf* és *Little Yarmouth*, *Sf*; vö. EKWALL 1960: 313, 9, 38, 146, 543).

Gyakori jelenség, hogy egy megyén belül korrelatív névpárral jelölt településeket találunk, míg valamely szomszédos megyében ugyanannak az alapnévnek csak egy differenciált változata jelentkezik. Ilyenkor az utóbbi névformát is az adott oppozíció elemének kell tekinteniünk, hiszen jelzőjét a szomszédos megye azonos alapnevű településeitől való megkülönböztetésére kaphatta. Azaz, ha egy megyében kialakul egy korreláció, a szomszéd megyében található egyedül álló jelzős alak éppen a jelző megjelenésével teszi nyilvánvalóvá, hogy bekapcsolódott a korrelációba (pl. *Harborough Magna* – *Harborough Parva*, *Wa* és *Market Harborough*, *Le*; *Great Wrating* – *Little Wrating*, *Sf* és *West Wrating*, *Ca*). Ezzel szemben, ha a korrelációval szomszédos megyében a pusztán alapnévi alak jelentkezik, ezt nem tekinthetjük az oppozíció elemének: a jelző hiánya azt sugallja, hogy ilyen esetben az alapnév nem játszott szerepet a szomszéd megye korrelatív névformáinak megszületésében (pl. *East Peckham* – *West Peckham*, *K* és *Peckham*, *Sr*; *Old Shoreham* – *Shoreham by the Sea*, *Sx* és *Shoreham*, *K*; *Earl Soham* – *Monks Soham*, *Sf* és *Soham*, *Ca*; vö. EKWALL 1960: 218, 537, 360, 419, 430).

Az alapnév leggyakrabban a megye egyetlen differenciáló jelzős névformája mellett jelentkezik; ilyenkor a megkülönböztető elem funkciója csak az alapnév ellenében érvényesülhet, a megyén belüli kisebb távolság is valószínűsíti a nevek összetartozását. A differenciálatlan alapnevet ezért csak akkor tekintetem a korreláció elemének, ha az az egyénített névvel, nevekkal azonos megyében van (pl. *Ashfield* és *Great Ashfield*, *Sf*; *Bradford* és *West Bradford*, *YW*; *Rodbourne* és *Rodbourne Cheney*, *W*). Kivételt akkor tettem, ha EKWALL utalt a megyehatáron átnyúló kapcsolatra (pl. *Ledbury*, *He* és *Ledbury North*, *Sa*; *Shotley*, *Nb* és *Shotley Bridge*, *Du*; *Bartlow*, *Ca* és *Bartlow End*, *Ess*; vö. EKWALL 1960: 15, 58, 390, 308, 419, 28).

Sajátos problémát jelentenek az ország változatos pontjain jelentkező gyakori településnevek jelzővel egyénített alakjai. A differenciált nevek ilyenkor legtöbbször kisebb, egymástól több-kevesebb távolságra levő csoportokban jelentkeznek. Van olyan példa, ahol a névcsoportok országresznyi távolságra vannak egymástól (pl. *Ashford* és *West Ashford*, *D*, illetve *Ashford Bowdler* és *Ashford Carbonell*, *Sa*; *Berwick Hill* és *Berwick upon Tweed*, *Nb*, *Great Berwick* és *Berwick Maviston*, *Sa*, valamint *Berwick Bassett*, *Berwick St. James*, *Berwick St. John* és *Berwick St. Leonard*, *W*; *Dunham on the Hill* és *Dunham Massey*, *Chs*, valamint *Great* és *Little Dunham*, *Nf*). Ilyenkor az egymástól távol eső oppozíciók minden bizonnyal külön korrelációként születtek, ezért ezeket, azaz a nem szomszédos megyékben található oppozíciókat külön korrelációknak minősítjük. Megjegyzendő azonban, hogy ha a távoli megyék korrelációi kezdetben függetlenek is voltak egymástól (azaz a megkülönböztetés első renden az azonos megyében lévő, közeli azonos

neveket különböztette meg), később, az emberi látókör bővülésével kiderülhetett, hogy a jelző a távolabbi településektől való elkülönítést is jól szolgálja. Arra is van példa ugyanakkor, hogy a differenciált nevek, illetve azok csoportjai szomszédos megyékben vannak (pl. *Cheriton*, *Cheriton Bishop* és *Cheriton Fitzpaine*, D, valamint *North* és *South Cheriton*, So; *Castle Donington* és *Donington le Heath*, Le, valamint *Donington* és *Donington on Bain*, Li; *East* és *North Tuddenham*, Nf, valamint *Tuddenham* és *Tuddenham St. Martin*, Sf). Ilyen esetekben az sem kizárt, hogy a szomszédos megyék differenciált névformái keletkezésükkor kölcsönösen befolyásolták egymást. A fent említettekkel összhangban a szomszédos megyék differenciált névformáit ezúttal is egyazon korrelációhoz tartozóként tartjuk számon.

Újabb problémát vet fel az a jelenség, hogy a mára azonos alakúvá vált alapnevek etimológiájukat tekintve több esetben különböznek egymástól. A differenciáló elemek jelentkezése viszont éppen azt mutatja, hogy a beszélők idővel az eltérő eredeti jelentéseknek már nem voltak tudatában, lényegében azonos névként kezelték a különböző eredetű azonos névformákat; éppen ez tette szükségessé megkülönböztetésüket. A korrelációk tagjainak számbavételekor az alapnevek esetleges etimológiai különbségeitől így mi is eltekint-hetünk. Így azonos oppozícióhoz tartozónak ítélnéljük az egymás közelében fekvő helységeket jelölő *Milton* alaptagú neveket, bár az alapnév két különböző eredetre mehet vissza (óang. *Middel-tūn* 'középső város', illetve óang. *Mylen-tūn* 'malmos város'). Hasonlóképpen azonos korrelációhoz tartozik a *Wigston Magna* (Le) és a *Wigston Parva* (Le) névpár is, bár alapnevük etimológiája eltérő (egykori *Viking's tūn* 'Viking városa'; illetve *Wicg's stone* 'Wicg köve' vagy óang. *wicga stān* 'lebegőkő'; vö. EKWALL 1960: 326–7, 518).

Ennek ellentétéként az is megeshet, hogy differenciált névformák azonos eredetű alapnevei alakilag elkülönülnek (disszimuláció következik be), így mára egymástól függetlennek látszó alapnevek megkülönböztető jelzős formáiról kiderülhet, hogy azonos korrelációhoz tartozónak kell őket tekinteniünk: pl. *Aveton Gifford* (1086: *Avetone*) és *Blackawton* (1086: *Auetone*), D; *Barnoldby le Beck* (1115 k.: *Bernetebi*) és *Barnetby le Wold* (1086, 1115 k.: *Bernetebi*), Li (EKWALL 1960: 19, 46, 27).

Bár a differenciáló elem segítségével történő névgyénítés az angol településnevek körében igen népszerű jelenség, jegyezzük meg, hogy az angol helysénévrendszer még ma is viszonylag toleráns az azonos településnevekkel szemben. (Összevetésként: Magyarországon az 1898. évi IV. törvénycikk az ország községneveinek rendezését az egy név : egy község elv alapján rendeli el, hivatalosan is megszüntetve az azonos településnevek használatát; l. MEZŐ 1982: 45–6). Angliában ma is jellemző, hogy a gyakori településnevek esetében a sok megkülönböztető elemmel egyénített névforma mellett találkozunk több differenciálatlan alapnévi alakokkal is. Azonos nevű helységeket találhatunk egymástól távolabbi vidékeken (pl. *Meldon*, D és Nb; *Kenley*, Sa és Sr; *Prestbury*, Chs és Gl), de szomszédos megyékben is (pl. *Astley*, Sa, Wa és Wo; *Fiskerton*, Li és Nt; *Hadleigh*, Ess és Sf). Ilyenkor a megye neve (amely pl. a postai címzésnek is kötelező eleme) azonosít, segíti a lokalizálást. Ugyanakkor ritkábban az is előfordul, hogy azonos megyén belül jelentkeznek egyforma nevű települések (pl. *Kirkland* Keswick, illetve Penrith közelében, Cu; *Pilsley* Mansfield, illetve Buxton közelében, Db; *Willaston* Ellesmere Port, illetve Newcastle-under-Lyme közelében, Chs). Egy-egy esetben helyesírási különbségek szolgálják a teljes névazonosság elkerülését (pl. *East* és *West Dean*, illetve *East-* és *Westdean*, Sx; vö. EKWALL 1960: 320, 271, 373, 17, 180, 210, 280, 366, 519, 140).

3. A korrelációk típusai. – A korrelációk első renden a szembenálló névformák száma, másodsorban a névalakok szerkezete, harmadlagosan a differenciáló elemek jelentéstani összefüggései, ezen belül az azonos szemantikai típusba tartozó egyénítő elemek lehetséges száma, végül az alapnév mellett ténylegesen megjelenő megkülönböztető elemek funkcionális-szemantikai kategóriái alapján csoportosíthatók.

3.1. Csonka korrelációk. – Az alapnév és az egy differenciált névforma szembenállásával létrejött **szabályos** csonka korrelációkra számos példát találunk anyagunkban. A differenciált tag megkülönböztető eleme szinte bármelyik szemantikai csoportba tarthat: utalhat a település nagyságára (pl. *Bognor* és *Little Bognor*, Sx), fekvésére (pl. *Acomb* és *East Acomb*, Nb; *Nibley* és *North Nibley*, Gl), helyzetére (pl. *Cark* és *High Cark*, La; *Lambourn* és *Up Lambourn*, Brk), korára (pl. *Lindley* és *Old Lindley*, YW), alakjára (pl. *Drax* és *Long Drax*, YW), vonatkozhat folyóra (pl. *Burbage* és *Burbage on the Wye*, Db; *Kirkandrews* és *Kirkandrews upon Eden*, Cu), közeli földrajzi objektumra (pl. *Bastwick* és *Woodbastwick*, Nf; *Beesby* és *Beesby in the Marsh*, Li), egykori birtokosra (pl. *Hardington* és *Hardington Mandeville*, So; *Okehampton* és *Monk Okehampton*, D), a templom védőszentjére (pl. *Saxby* és *Saxby All Saints*, Li; *Thwaite* és *Thwaite St. Mary*, Nf), építményre (pl. *Newbottle* és *Newbottle Bridge*, Np; *Twizell* és *Twizel Castle*, Nb), iparágra (pl. *Heigham* és *Potter Heigham*, Nf), növényre (pl. *Bourton* és *Flax Bourton*, So), talajra (pl. *Crambe* és *Buttercrambe*, YN), közeli helységre (pl. *Mansfield* és *Mansfield Woodhouse*, Nt), adminisztrációs egységre (pl. *Clapton* és *Clapton in Gordano*, So).

A szabályos csonka korrelációk egy része eredetileg két differenciált tagból álló oppozíció volt, ám az egyik névforma elveszítette megkülönböztető elemét, s alapnévként maradt a szembenállás eleme. Jó példa erre *Ashley* és *North Ashley* (Ha) esete: a történeti adatok azt mutatják, hogy az alapnév korábban szintén égtájra utaló jelzővel egyénítve élt (1285: *Est Assely*). Hasonló jelenséget figyelhetünk meg az *Albrighton* és *Albright Hussy* (Sa) névpárnál is: kezdetben mindkét település neve *Albrighton* (1086: *Etbritone* és *Etbretone*), majd mindkét név birtokosra utaló differenciáló elemet vesz fel (1255: *Adbrichton Monachorum* és 1327: *Adbryghton Heose*), de ezt az alapnév rövidülése mellett csak az utóbbi névforma őrzi meg. A típusba tartozó korrelációk nagyobbik részét azonban az jellemzi, hogy az egymás közelében található azonos nevű települések közül kezdetektől csak az egyik neve előtt jelent meg differenciáló elem: pl. a *Hereford* és *Little Hereford* (958: *Hereford* és 1086: *Lutelonhereford*, 1122: *Herefordia parva*, He) névpár esetében (EKWALL 1960: 15, 4, 236).

A csonka korrelációk nagyobbik hányada **szabálytalan**, tehát az egyetlen differenciált névforma mellett nem jelentkezik sem alapnévi, sem pedig másik jelzős alak. A megkülönböztető jelző motivációja ezúttal is változatos: szinte minden funkcionális-szemantikai csoport képviseltetve van. Néhány példa: a differenciáló elem méretre (pl. *Great Alne*, Wa), égtájra (pl. *East Lynch*, So), helyzetre (pl. *High Bray*, D), alakra (pl. *Long Buckby*, Np), építményre (pl. *Chapel Ascote*, Wa), növényre (pl. *Bracon Ash*, Nf), birtokosra (pl. *Areley Kings*, Wo; *Bowers Gifford*, Ess; *Temple Bruer*, Li), védőszentre (pl. *Braishfield All Saints*, Ha), folyóra (pl. *Steepleton Iwerne*, Do), közeli földrajzi objektumra (pl. *Napton on the Hill*, Wa), közeli helységre (pl. *Nempnett Thrubwell*, So), adminisztrációs egységre (pl. *Laughton en le Morthen*, YW), vásártartásra (pl. *Market Warsop*, Nt) utal.

A szabálytalan csonka korrelációk létrejötte több forrásra vezethető vissza. Gyakori jelenség, hogy egy mára egyedül álló jelzős névformának korábban volt párja, ám ez a későbbiekben a jelölt településsel együtt eltűnt. Az egykor Roger Pichard birtokában lévő mai *Ocle Pychard* település mellett állt *Lyre Ocle* (He), a normandiai lyre-i apátság birtoka; a mai *Chilthorne Domer* település egy részét tulajdonosáról korábban *Chilthorne Vagg*-nak (So) hívták; szintén a birtokos neve egyénít a mai *Shellow Bowells* és egykori párja, *Shellow Jocelyn* (Ess) esetében. A helyzetre utaló jelzővel differenciált *Ryme Intrinseca* nevű helység párja, *Ryme Extrinseca* település (Do) mára eltűnt (EKWALL 1960: 348, 104, 415–6, 398).

Az is megtörténhetett, hogy a korábbi névpár alakja oly mértékben változott, hogy a két név egykori összetartozása mára felismerhetetlenné vált. Így a mai *Middlezoy* helység eredeti neve (1227: *Middlesowy*) a mai *Weston Zoyland* (So) település korábbi nevével (1245 k.: *Westsowi*) áll összefüggésben; ugyanígy a mai *Middlestown* településnév, etimológiáját tekintve tulajdonképpen 'Middle Shitlington' (1325: *Midle Shitlington*), eredetileg a *Shitlington* (YW) helységnévvvel függött össze (EKWALL 1960: 325, 508–9, 324).

A magányos jelzős névformák egy része mellett azonban soha nem volt szembenálló névalak: a jelző a többi differenciált névforma analógiájára kapcsolódhatott a kérdéses alapnévhez. Ilyen névmodell hatására gyanakodhatunk a gyakori, „népszerű”, így a település egykori birtokosára (pl. *Saham Toney*, Nf) vagy a templom patrocíniumára (pl. *Westport St. Mary*, W) utaló differenciáló elemekkel egyénített önálló névformák esetében (EKWALL 1960: 399, 509).

Végül keletkezhetnek szabálytalan csonka korrelációk két település névösszeolvadással kísért egyesülésekor is. A *Smeeton Westerby* (Le) településnév *Smeeton* és *Westerby* (1086: *Smitetone* és 1206: *Westerbi*, *Westrebi*), a *Martin Hussingtree* (Wo) helységnév *Martin* és *Hussingtree* (972: *Meretun* és 972: *Husantreo*) egyesülésével jött létre (EKWALL 1960: 508, 317).

3.2. Kéttagú korrelációk. – A legtöbb oppozíció két differenciált névformából épül fel. Ezeket a szembenállásokat az egyénítő elemek jelentéstani viszonyai alapján tovább bonthatjuk **szabályos** (az oppozíció mindkét tagjának differenciáló eleme ugyanabba a funkcionális-szemantikai csoportba tartozik: pl. *Little* és *Great Musgrave*, We – mindkét jelző méretre utal) és **szabálytalan** (az oppozíció tagjainak megkülönböztető elemei különböző funkcionális-szemantikai osztályokhoz tartoznak: pl. *Blunsdon St. Andrew* és *Broad Blunsdon*, W – az első tag differenciáló eleme a település templomának védőszentjére utal, a második tagé a helység alakjára vonatkozik) kéttagú korrelációkra.

A szabályos kéttagú korrelációk egy része nem bővíthető újabb, a már meglévő két tag jelzőivel azonos jelentéstani típusba tartozó differenciáló névrésszel egyénített elemmel. A **zárt** kéttagú korrelációk differenciáló eleme leggyakrabban a település méretére utal: pl. *Great* és *Little Eversden*, Ca; *Much* és *Little Hadham* (Hrt); *Little*- és *Mickleover* (Db); *Canford Magna* és *Little Canford* (Do); *Linstead Magna* és *Parva* (Sf); *St. Columb Major* és *Minor* (Co). Ritkább eset, hogy a megkülönböztető elem a település korára vonatkozik, pl. *Old* és *New Lakenham* (Nf); *Old* és *New Laund Booth* (La). Mint látjuk, az angol nyelvű egyénítő elemek mellett latin jelzőkkel is találkozhatunk.

A legtöbb szabályos kéttagú korreláció **félzig zárt**, tehát az oppozíció bizonyos számú elemmel bővíthető. A település térbeli elhelyezkedését jelölő *Upper* 'felső' – *Lower* 'alsó' jelzőpár (illetve ennek szinonimái: *Over* – *Nether*, *Up* – *Down* és *High* – *Low*)

mellett a helység helyzetének jelölésére megjelenhet a *Mid, Middle* 'közép(ső)' jelző ugyanazon alpnév mellett: pl. *Nether-, Upavon* és *Middle Avon*, W–Gl. Ugyanígy a település fekvését az égtáj jelölésével (*East* 'kelet' – *West* 'nyugat', *North* 'észak' – *South* 'dél' előtagpárokkal) megadó korrelációk tovább bővíthetők egy (pl. *East, Middle* és *West Chinnock*, So) vagy két (pl. *East, West, North* és *South Brunton*, Nb) azonos jelentésű csoportba tartozó elemmel. A félig zárt korrelációk tagjainak megkülönböztető elemei tehát a települések térbeli helyzetét mutatják az égtáj (pl. *North* és *South Anston*, YW; *East* és *West Keal*, Li), vagy a magasság (pl. *Upper* és *Lower Arcot*, O; *Over* és *Nether Wyresdale*, La; *Up* és *Down Hatherley*, Gl; *High* és *Low Ellers*, YW; *Over* és *Lower Darwen*, La; *Rickingham Inferior* és *Superior*, Sf) megjelölésével.

A szabályos kéttagú korrelációk utolsó típusa, a **nyitott** korreláció elviekben akárhány, a már meglévő differenciáló elemekkel azonos szemantikai csoportba tartozó megkülönböztető névrésszel egyénített névformával lenne bővíthető. A nyitott korrelációk gyakran utalnak a települések egykori birtokosára: pl. *Kibworth Beauchamp* és *Kibworth Harcourt* (Le); *Sibford Ferris* és *Sibford Gower* (O). Gyakori a védőszentre vonatkozó megkülönböztető elem is: pl. *Chalfont St. Giles* és *Chalfont St. Peter* (Bk); *Orcheston St. George* és *Orcheston St. Mary* (W). Találunk jellegzetes épületre mutató differenciáló névrész: pl. *Corfe Castle* és *Corfe Mullen* (Do); *Castle* és *Church Pulverbatch* (Sa). A megkülönböztető elem jelölhet közeli folyót: pl. *Staunton on Arrow* és *Staunton on Wye* (He); *Westbury on Severn* és *Westbury on Trym* (Gl). Az egyénítő elem utalhat közeli jelentősebb helyre: *Mareham le Fen* és *Mareham on the Hill* (Li); *Waterperry* és *Woodperry* (O). Közeli településre vonatkozik a megkülönböztető névrész: pl. *Ash next Ridley* és *Ash next Sandwich* (K); *Budleigh* és *Woodbury Salterton* (D). Differenciáló elemként állhat adminisztrációs egység neve: pl. *Mawgan in Meneage* és *Mawgan in Pyder* (Co); *St. Anthony in Meneage* és *St. Anthony in Roseland* (Co). Előfordul a lakók nemzetiségére utaló egyénítő elem: pl. *English* és *Welsh Bicknor* (Gl–He). Egy esetben a megkülönböztető névrész a talajra vonatkozik: *Black* és *White Notley* (Ess).

A kéttagú korrelációk mintegy negyede **szabálytalan**: az oppozíciókban a különböző szemantikai csoportokhoz tartozó differenciáló elemek változatos kombinációi jelentkeznek. Néhány példa: *Adwick le Street* és *Adwick upon Dearne* (építmény és folyó, YW); *High* és *Monk Hesleden* (helyzet és birtokos, Du); *Cow* és *Church Honeyborne* (állat és építmény, Wo); *Hurworth Bryan* és *Hurworth on Tees* (birtokos és folyó, Du); *Moulton St. Michael* és *Little Moulton* (védőszent és méret, Nf); *Tarring Neville* és *West Tarring* (birtokos és égtáj, Sx); *Chipping* és *Old Sodbury* (vásártartás és kor, Gl); *Little* és *Long Wittenham* (méret és alak, Brk).

3.3. Háromtagú korrelációk. – A háromtagú helységnév-korrelációk közel harmada úgy lesz háromelemű, hogy a két egyénített névalak mellett az oppozíció tartalmazza az alapnévi formát is, mintegy kétharmada pedig három differenciált névformából épül fel. A két alcsoporton belül ezúttal is megkülönböztethetjük a szabályos, illetve a szabálytalan korrelációk típusát. A szabályos háromtagú korrelációk ugyanúgy lehetnek zárt, félig zárt, illetve nyitott oppozíciók, mint a szabályos kéttagú korrelációk. Az **alapnevet tartalmazó** háromtagú korrelációk **szabályos** típusának **zárt** oppozíciói a települések méretére utaló jelzőkkel vannak ellátva: pl. *Ellingham, Great* és *Little Ellingham* (Nf); *Plumstead, Great* és *Little Plumstead* (Nf). A **félig zárt** oppozíciók a települések térbeli elhelyezkedésére mutatnak az égtáj vagy a helyzet megjelölésével: *Firsby, East* és *West*

Firshby (Li); *Repps, North-* és *Southrepps* (Nf); *Ham, High* és *Low Ham* (So); *Stowey, Nether* és *Over Stowey* (So). A **nyitott** oppozíciók utalhatnak birtokosra: pl. *Kerswell, Abbotskerswell* és *Kingskerswell* (D); folyóra: pl. *Danby, Danby on Ure* és *Danby Wiske* (YN); közeli helységre: pl. *Milton, Milton next Sittingbourne* és *Milton next Canterbury* (K); adminisztratív egységre: pl. *Ashton, Ashton under Lyne*, és *Ashton in Makerfield* (La). Alapnevet tartalmazó **szabálytalan** háromtagú korrelációra is van példánk: *Ascot, Ascot under Wychwood* és *Ascot d'Oilly* (egykori erdőkerület és birtokos, O); *Bickington, Abbots* és *High Bickington* (birtokos és helyzet, D); *Callerton, Black* és *High Callerton* (talaj és helyzet, Nb); *Chard, South Chard* és *Crimchard* (égtáj és birtokos, So); *Deighton, Kirk* és *North Deighton* (épület és égtáj, YW).

Az **alapnevet nem tartalmazó** háromtagú korrelációk **szabályos** típusának egyetlen **zárt** oppozíciója a települések térbeli helyzetére utal: *Nether-*, *Upavon* és *Middle Avon* (W–GI). Ugyancsak a települések elhelyezkedéséről informálnak az égtáj megjelölésével a **félíg zárt** korrelációk: pl. *East, North* és *South Cowton* (YN); *East, South* és *West Hanningfield* (Ess). A **nyitott** oppozíciók utalhatnak az egykori világi vagy egyházi birtokosra: pl. *Heanton Punchardon, Heanton Satchville* és *Kingsheanton* (D); *Manningford Abbots, Manningford Bohun* és *Manningford Bruce* (W); a templom védőszentjére: pl. *Fornham All Saints, Fornham St. Genevieve* és *Fornham St. Martin* (Sf); *Gussage All Saints, Gussage St. Andrew* és *Gussage St. Michael* (Do); illetve közeli helységek: pl. *Ingleby Arncliffe, Ingleby Barwick* és *Ingleby Greenhow* (YN). Az osztály **szabálytalan** típusa gyakoribb, mint a szabályos; két jelző azonos típusú, a harmadik eltérő motivációjú: pl. *Croome d'Abitot, Earls* és *Hill Croome* (birtokos és tereptárgy, Wo); *Great, Little* és *Steeple Gidding* (méret és építmény, Hu); *East, West Tilbury* és *Tilbury juxta Clare* (égtáj és közeli helység, Ess); mindhárom differenciáló elem eltérő jelentéstani osztályba tartozik: pl. *High, Little* és *Magdalen Lāver* (helyzet, méret és védőszent, Ess); *Sandal Magna, Kirk* és *Long Sandall* (méret, építmény és alak, YW); *Chipping, High* és *West Wycombe* (vásártartás, helyzet és égtáj, Bk).

3.4. Négy- vagy többtagú korrelációk. – A négy- vagy többtagú korrelációk típusai a két- és háromtagú oppozíciók típusaival összevetve több sajátos jeget is mutatnak. Itt nincs értelme elkülöníteni az alapnevet tartalmazó, illetve az alapnevet nem tartalmazó oppozíciókat, hiszen míg az alapnevet tartalmazó háromtagú korrelációk esetében az alapnév és a két jelzős tag által jelölt települések egymás közelében, de legalábbis azonos megyében találhatóak, azaz tényleges szembenállás működhet, addig a soktagú korrelációk elemeivel jelölt települések többnyire szomszédos megyékben helyezkednek el. Ezek esetében tehát több megyében is jelentkező, gyakori alapnevek egyénítéséről van szó, ilyenkor a differenciálatlan alapnév fennmaradása a szembenállást tekintve esetleges. Továbbra is megkülönböztethetünk szabályos, illetve szabálytalan korrelációkat, ám az előbbi csoporton belül csak zárt és nyitott oppozíciókat találunk. Félíg zárt soktagú korrelációra nincs példa, hiszen ha a kevesebb tagot számláló szembenállások között a típust jellegzetesen megtestesítő égtájra utaló oppozíció minden lehetséges elemmel kibővül, a korreláció újabb elemet már nem tud felvenni, tehát zárt soktagú oppozícióvá lesz.

A soktagú korrelációk kis hányada tartozik a **szabályos** oppozíciók típusába. A **zárt** soktagú korreláció egyetlen példája a települések elhelyezkedését adja meg az égtáj megjelölésével: *East, West, North* és *South Brunton* (Nb). A **nyitott** soktagú oppozíciók utalhatnak a települések egykori birtokosára: pl. *Colne Engaine, Colne Earls, Colne Wakes* és

White Colne (Ess); illetve a templom védőszentjére: pl. *Rockland St. Mary*, *Rockland St. Peter*, *Rockland All Saints* és *Rockland St. Andrew's* (Nf).

A négy- vagy többtagú szembenállások döntő többsége **szabálytalan**. Igaz ugyan, hogy még ez utóbbi típusnál is megfigyelhető, hogy a soktagú korrelációk gyakran kisebb, szabályos oppozíciókra bomlanak szét: a szabályos korrelációt alkotó névvel jelölt települések egymás közelében találhatók, az egyes szabályos oppozíciókat alkotó névvel jelölt helységcsoportokat pedig nagyobb távolság választja el egymástól. A földrajzi elkülönülés történhet megyén belül: pl. *Great* és *Little Ayton* (méret), illetve *East* és *West Ayton* (égtáj), YN; *High* és *Low Toynton* (helyzet), illetve *Toynton All Saints* és *Toynton St. Peter* (védőszent), Li; de jelentkezhethet szomszédos megyék viszonylatában is: pl. *Cheriton*, *Cheriton Bishop* és *Cheriton Fitzpaine* (birtokos, D), illetve *North* és *South Cheriton* (égtáj, So); *Huish*, *North* és *South Huish* (égtáj, D), illetve *Huish*, *Beggearn Huish*, *Huish Champflower* és *Huish Episcopi* (birtokos, So); *Crosby*, *High* és *Low Crosby* (helyzet, Cu), *Crosby upon Eden* (folyó, Cu), *Crosscanonby* (birtokos, Cu), *Great* és *Little Crosby* (méret, La), illetve *Crosby Garrett* és *Crosby Ravensworth* (birtokos, We). Még bonyolultabb rendszereket találunk a leggyakoribb alapnevek kapcsán: pl. *Aston*, *Barton*, *Burton*, *Eaton*, *Hutton*, *Kingston*, *Kirkby*, *Marston*, *Newton*, *Norton*, *Preston*, *Sutton*, *Walton*, *Weston* (vö. EKWALL megfelelő szócikkei).

3.5. Sajátos korrelációk. – Néhány korreláció esetében az egyik tag differenciáló eleme változó. Ilyenkor rendszerint a változó jelzők egyikének motivációja azonos a vele szemben álló névforma differenciáló elemének motivációjával, így az oppozíció ezen erősebb motiváció, azaz az azonos jelentéstani típusba tartozó megkülönböztető elemek alapján kategorizálható. Lényegében égtájra utaló kéttagú félig zárt korreláció *West* és *East Chaldon* (Do), bár utóbbit egykori tulajdonosáról *Chaldon Herring*-nek is nevezik; helyzetre vonatkozó kéttagú félig zárt oppozíciót alkot az *Upper* és *Lower Sapey* névpár (He–Wo), még ha az utóbbi település jelölésére az egykori birtokosról a *Sapey Pichard* névforma is él; négytagú szabálytalan korrelációként foghatjuk fel a *Buckenham*, *New* és *Old Buckenham*, valamint *Little Buckenham*, más néven *Buckenham Tofts* (Nf) szembenállást. *Langton Long Blandford* (mely *Blandford St. Mary*-vel és *Blandford Forum*-mal áll oppozícióban, Do) helység neve pedig arra példa, hogy a két különböző motivációjú differenciáló elem nem feltétlenül zárja ki egymást, mind a kettő tagja lehet a névformának.

4. Korrelációk időben és térben. – A korrelációk születésének idejét illetően fontos megemlíteni két dolgot. Az angol helységnevéadás kapcsán nem találtunk olyan adatot, ami megjelölné, hogy mikortól szólnak bele a névadásba a hivatalos szervek, így a spontán keletkezésű és a mesterségesen létrehozott korrelációk elválasztására nem nyílt lehetőség. A korai korrelációkat valószínűleg spontán keletkezésűeknek tarthatjuk, bár tudjuk, hogy a helységek pontos azonosíthatósága miatt a hivatalos szervek már korán szorgalmazták a homonim településnevek megkülönböztetését. Azt is figyelembe kell vennünk, hogy a nevek első lejegyzése ritkán esik egybe a névforma megszületésével.

Adataink alapján úgy tűnik, az oppozíciók keletkezésének legtipikusabb időszaka a 13–14. század volt: pl. a *North* és *South Fambriidge* (Ess) névpár először 1291-ben jelenik meg *North Fambregg* és *Suthfambregg* formában; a *Mansell Gamage* és *Mansell Lacy* (He) neveket elsőként 1242-ben említik *Maumeshull Gamages*, *Lacy*-ként; a korszakból való *Toot* és *Marsh Baldon* (O) első lejegyzése (1241: *Mersse Baldindon*,

1312: *Totbaldydone*); a *Trimley St. Mary* és *Trimley St. Martin* (Sf) szembenállással először 1254-ben találkozunk *Tremle Beate Marie*, *Sancti Martini* alakban (EKWALL 1960: 173, 313, 24, 480).

Természetesen van példa néhány igen korán differenciált névformára is: pl. 652: *Bradford on Avon* (folyó, W); 706: *Childs Wickham* (a világi birtokos társadalmi rangja, Gl); 892: *North Newton* (égtáj, W); 934: *Clifton on Teme* (folyó, Wo); 984: *Stoke Bishop* (a birtokos egyházi személy rangja, Gl); 1005: *Little Compton* (méret, Wa); 1005: *Upton* (helyzet, D); 1038: *Hill Croome* (feltűnő tereptárgy, Wo); 1043: *Potters Marston* (ipar, Le); 1066: *Stamford Bridge* (építmény, YE); 1075 k.: *Bures St. Mary* (védőszent, Sf). Néhány példa a *Doomsday Book*-ból (1086): *Abbots Lench* (birtokos, Wo); *Buttercrambe* (a legelők minősége, YN); *Uffculme* (birtokos, D); *Hemel Hempstead* (körzet, Hrt); *Péper Harrow* (foglalkozás, Sr).

A legkésőbb jelentkező egyénített névalakok között találjuk a következőket: pl. 1526: *Clifford Chambers* (egyházi birtokos tisztsége, Gl); 1534: *Westbury on Trym* (folyó, Gl); 1535: *Barton Blount* (birtokos, Db); 1535: *Melcombe Horsey* (birtokos, Do); 1571: *Cole Orton* (bánya, Le); 1571: *Holme Pierrepont* (birtokos, Nt); 1578: *Holme on the Wolds* (földrajzi objektum, YE); 1582: *Saffron Walden* (termény, Ess); 1590: *Darcy Lever* (birtokos, La); 1600: *Mungrisedale* (védőszent, Cu); 1645: *Eaton Socon* (adminisztrációs egység, Bd); 1799: *Kirby Muxloe* (egyéb, Le) (vö. EKWALL megfelelő szócikkei). Mint látjuk, szinte valamennyi szemantikai típusba tartozó megkülönböztető elem képviseltetve van mind a korai, mind a kései példákban.

A fentiek alapján elmondható, hogy differenciált településnevek Angliában a 7. századtól folyamatosan keletkeztek, a helységneve-korrelációk születésének legtipikusabb időszakát azonban a 13–14. században jelölhetjük meg.

EKWALL történeti adatai alapján nyomon követhetjük a korrelációk időbeli alakulását is. A már létrejött korrelációk egy része lényegében változatlanul maradt fenn máig: pl. *Peatling Magna* és *Parva* (1242: *Magna Petling*, *Parva Pedling*, Le); *Hooton Levett*, *Pagnell* és *Roberts* (1242: *Hoton Livet*, 1192: *Hoton Painel*, 1285: *Hoton Robert*, YW). Más oppozíciók az idők során különféle módokon megváltoztak. Megváltozhatott a korrelációban szembenálló névformák száma. A korrelatív névalakok száma növekedhetett: pl. 1115 körül Lincolnshire-ben három *Coates* alapnevű település volt – *Coates* (1115 k.: *Cotes*), *North Coates* (1115 k.: *Nordcotis*), és *South Coates* (1115 k.: *Sut Cotun*, korábban *Sudcotes* formában is), utóbbi azonban 1242-re kettébomlott *Great* és *Little Coates*-re (1242: *Magna*, *Parva Cotes*); illetve csökkenhetett: pl. a 11. században West Yorkshire-ben három *Haddlesey* alapnevű településről számolnak be a források (1030 k.: *þridda Haðelsá*; 1200 k.: *Mediana Hapelsay*, 1304: *Westhathelsay*, 1250 k.: *Esthauzelsay*), mára *Chapel* és *West Haddlesey* maradt fenn; ugyanígy a mai sussexi *East* és *Mid Lavant* szembenállás is egy korábbi háromtagú oppozícióra megy vissza (1288 e.: *Est-lovent*, 1288: *Midlouente*, 1289: *Westlovente*). Más esetekben a korreláció típusa változott meg: szabálytalan oppozíció szabályos korrelációvá lett (pl. a mai *Great* és *Little Glemham* < 1254: *Northglemham*, *Parva Glemham*, Sf; a mai *East* és *West Knoyle* < 1202: *Childe Knoel*, 1228: *Stepelknoel*, W); vagy fordítva, szabályos oppozíció váltott át szabálytalanná (pl. a mai *Childs* és *High Erccall* < 1242: *Parva Erkalawe*, 1327: *Magna Ercalewe*, Sa; a mai *Little* és *Long Wittenham* < 1220: *Est-*, *Westwitheham*, Brk). Módosulhatott a korreláció típusa a szabályos oppozíciók alkategóriáján belül is: így félig zárt korreláció nyitottá lesz (pl. a mai *Hirst Courtney* és *Temple Hirst* < 1235: *Est-*,

Westhyrst; YW); illetve zárt korreláció félig zárt oppozícióvá alakul (pl. a mai *East* és *West Poringland* < 1254: *Poringlond Maior, Minor*; Nf). A korreláció típusának megőrződése mellett megváltozhatott az oppozícióban a szembenállást jelölő nyelvi kifejező-eszköz is. A birtokos változásával kicserélődhetett a megkülönböztető elem: pl. a mai *King's* és *Mauld's Meaburn* (1278: *Meburnemaud*, 1290 k.: *Meburn-Regis*, We) szembenállás egyik tagját korábban, 1150 körül a *Meabruna Gerardi* névforma jelölte. A korai latin nyelvű differenciáló eszközök egy része mára angolul jelentkezik: pl. *Great* és *Little Wilbraham* (1254: *Wilburham Magna, Parva*, Ca); *Bishops Hull* (1327: *Hulle Episcopi*, So); *Radcliffe on Trent* (1291: *Radecluf super Trent*, Nt). Máskor a korábbi angol jelző vált latin nyelvűvé: pl. *Stretton Magna* és *Parva* (1275 k.: *Great Stretton*, 1290: *Little Stretton*, Le). Arra is van példa, hogy az eredeti angol megkülönböztető elemet egy szinonimája szorította ki: pl. *Upper* és *Lower Arncot* (1283: *Nether-, Overarnecote*, O). Néhány esetben az alpnév és a differenciáló elem funkciót cserélt: pl. *Brixton, Hill, Kingston, Longbridge* és *Monkton Deverill* (W) neve a települések mellett elhaladó folyóról eredetileg *Deverill* volt, a névformák első elemei ehhez az alpnévhez kapcsolódtak megkülönböztető jelzőként; mára azonban ez utóbbiak töltik be az alpnév szerepét, s a *Deverill* elem differenciáló jelzőként működik (EKWALL 1960: 360, 249, 124, 209, 290, 198, 283, 167–8, 528, 242, 371, 319, 518, 256, 378, 450, 13, 143).

A korai korrelációk egy része mára eltűnt: pl. a mai *Christleton, Littleton* és *Rowton* (Chs) nevek azonos alpnévnek különféle megkülönböztető elemmel ellátott változataiból (1289: *Kirkecristelton*, 1150 k.: *Parua Cristentona*, 1287 e.: *Rowecristelton*) rövidültek.

EKWALL elszórt, a korrelatív nevekkkel jelölt helységek távolságára vonatkozó megjegyzéseit, valamint a települések földrajzi távolságát pontosan megadó részletes térképek adatait figyelembe véve képet kaphatunk a szótár keletkezési idejét, a 20. első felét jellemző emberi látókör kiterjedéséről.

Várakozásunk szerint az azonos vagy szomszédos megyékben található korrelatív nevekkkel jelölt települések egymás közelében találhatók. EKWALL néhány esetben informál is minket arról, hogy az ilyen települések valóban egymás közvetlen közelében fekszenek. Cockayne Hatley (Bd), East Hatley és Hatley St. George (Ca) elhelyezkedéséről a következőket mondja: „A három Hatley egymás közelében található egy kiemelkedő földdarabon” (EKWALL 1960: 225). Bishop's, Purse, Stourton Caundle és Caundle Marsh (Do) kapcsán megtudjuk, hogy „a Caundlék egymástól kis távolságban helyezkednek el egy hegylanc közelében” (EKWALL 1960: 91). További példák – Bräfield on the Green (Np) és Cold Brayfield (Bk): „a két helység egymás közelében van” (EKWALL 1960: 59); Cow Honeyborne (Gl) és Church Honeyborne (Wo): „a két Honeyborne egymás közvetlen közelében van” (EKWALL 1960: 248); Northowram és Southowram (YW): „a helységek egymástól nem messze, de különböző hegygerinceken fekszenek” (EKWALL 1960: 355); Penton Grafton és Penton Mewsey (Ha): „a két Penton egymás közelében van” (EKWALL 1960: 363); South Tedworth (Ha) és North Tedworth (W): „A két Tedworth, bár különböző megyékben, de egymás közelében van” (EKWALL 1960: 462). A térképlapokat vizsgálva összefüggéseket figyelhetünk meg a korreláció típusa és a jelölt települések távolsága között: jellegzetesen egymás közelében találhatók a méretre (pl. *Great* és *Little Massingham*, Nf; *Peatling Magna* és *Parva*, Le), az égtájra (pl. *North* és *South Cove*, Sf; *East* és *West Wellow*, Ha), a helyzetre (pl. *Lower* és *Upper Dunsforth*, YW; *Nether* és *Over Whitacre*, Wa) és a védőszentre (pl. *Cranford St. Andrew* és *Cranford St. John*, Np; *Ayot St. Lawrence* és *Ayot St. Peter*, Hrt) utaló kis elemszámú oppozíciók tagjai.

Arra is van példa, hogy a települések egymás közelében vannak ugyan, de egy folyó, árok, hegy, erdő elválasztja őket egymástól. Ismét EKWALL példáit idézzük: North, valamint South Baddesley (Ha) a New Forest ellentétes oldalán található; Shelsley Beauchamp és Shelsley Walsh (Wo) a Teme folyó szemközti partszakaszán állnak; Heighton Streetet és South Heightont (Sx) a Downs hegy választja el egymástól; English Bicknor (Gl) és Welsh Bicknor (He) nincs ugyan messze egymástól, de a Wye folyó szemközti oldalán található; Sulhampstead Abbots és Sulhampstead Bannister (Brk) egy keskeny völgy ellentétes oldalán fekszenek (EKWALL 1960: 21, 416, 232, 41, 453).

Időnként, amikor EKWALL úgy találja, hogy a két települést jelentősebb távolság választja el egymástól, mérföldben is megadja távolságukat. Így megtudjuk, hogy Lower Sapey, más néven Sapey Pichard (Wo) és Upper Sapey (He) egymástól mintegy 3 mérföldnyire (= 4,8 km, 1 angol mérföld = 1,6 km) fekszik a Sapey-patak partján; bár Great és Little Tew szomszédos települések, Duns Tew (O) tőlük 4 mérföldre (= 6,4 km) található; Morchard Bishop és Cruwys Morchard (D) 5 mérföldnyire (= 8 km) vannak egymástól; Gringley on the Hill és Little Gringley (Nt) távolsága mintegy 6 mérföld (= 9,6 km); mind Bradwell, mind Bradwell near the Sea (Ess) a Blackwater partján fekszik, de egymástól több mérföldnyire található; Ault Hucknall (Db) és Hucknall Torkard (Nt) egymástól 11 mérföldnyire (= 17,6 km) vannak (EKWALL 1960: 404, 464, 330, 206, 59, 255). A legnagyobb EKWALL által említett távolság Baddesley Clinton és Baddesley Ensor (Wa) között található, melyek egymástól több mint 15 mérföldnyire (= 24 km) fekszenek „egy régen minden bizonnyal erdővel borított hosszú hegygerinc két végén” (EKWALL 1960: 21).

A térképlapokat vizsgálva a fentieknél is nagyobb távolságot mérhetünk Broadwood Kelly és Broadwood Widger (D) között (27 km), vagy Caister next Yarmouth és Caister St. Edmunds (Nf) viszonylatában (29 km). Jelentősebb a távolság Melbury Abbas és az egymással szomszédos Melbury Bubb, Melbury Osmond és Melbury Sampford (Do) helységecsoport között (32 km). A települések utóbbi példához hasonló elhelyezkedését találjuk meg Rockland St. Mary, és a tőle 33 km-nyire fekvő egymással szomszédos Rockland St. Peter és Rockland All Saints (Nf) esetében is. A Shepton Beauchamp, Shepton Mallet és Shepton Montague (So) települések alkotta háromszögben az első helység 34, illetve 29 km-nyire fekszik a másik két, egymástól 13 km-nyire található településtől. Egymástól távolabb eső, szembenálló névformákat viselő településekkel van dolgunk Bratton Clovelly és Bratton Fleming (D) esetében is, távolságuk mintegy 52 km. Jellegzetesen távolabb esnek egymástól az egy megkülönböztető elemmel ellátott névforma és a differenciálatlan alapnévi alak kettősségéből felépülő szembenállásokkal jelölt települések (pl. Atherstone upon Stour és Atherstone, Wa: 48 km; Salcombe Regis és Salcombe, D: 66 km). Széles körben ismert települések, nagyvárosok tekintetében a korrelatív névformák akár több megyén átívelő távolságot is képesek átfogni: pl. Southampton (Ha) és Northampton (Np) egymástól mintegy 165 km-re fekszik.

Mindent egybevetve elmondhatjuk, hogy a korrelatív nevekkkel jelölt települések gyakran szomszédos helységek, a távolabbiak pedig légvonalban mintegy 50-60 km-nyire fekszenek egymástól: úgy tűnik, ez az a tipikus távolság, amelyen belül zavaró lehetett a helységnevek homonímiája, s amelyen belül a 20. század első felére a tájékozódás megkönnyítése végett az angol névadók differenciáló elemekkel különböztették meg egymástól az azonos nevű településeket. Ennél nagyobb, korántsem jellemző távolságot (165 km) átívelő helységnév-korrelációval csak országosan ismert települések nevei esetében találkozunk.

5. Összegzés. – Az azonos településnevek differenciálódásának eredményeként született angol helységnév-korrelációk a szembenálló névformák száma, szerkezete, illetve az egyénítést szolgáló megkülönböztető elemek jelentéstani összefüggései alapján típusokba sorolhatók. Legjellemzőbbnek a szabályos kéttagú oppozíciókat tarthatjuk. Differenciált névalakok legtipikusabban a 13–14. században keletkeztek, ám a korai megkülönböztető elemek az idők során különféle irányokba változhattak, befolyásolva ezzel a korrelációk típusát. A szembenálló névformák által jelölt települések földrajzi távolságából az emberi látókörre vonatkozó következtetéseket vonhatunk le.

Melléklet: A korrelációk típusainak számszerű jellemzése

Az angol helységnév-korrelációk típusai	Nevék	
	száma	aránya (%)
1. csonka korrelációk	467	32,93
1.1. szabályos	113	7,97
1.2. szabálytalan	354	24,96
2. kéttagú korrelációk	585	41,26
2.1. szabályos	423	29,84
2.1.1. zárt	108	7,62
2.1.2. félig zárt	184	12,98
2.1.3. nyitott	131	9,24
2.2. szabálytalan	162	11,42
3. háromtagú korrelációk	181	12,76
3.1. alapnévvel	59	4,16
3.1.1. szabályos	31	2,18
3.1.1.1. zárt	6	0,42
3.1.1.2. félig zárt	16	1,13
3.1.1.3. nyitott	9	0,63
3.1.2. szabálytalan	28	1,98
3.2. alapnév nélkül	122	8,6
3.2.1. szabályos	26	1,83
3.2.1.1. zárt	1	0,07
3.2.1.2. félig zárt	5	0,35
3.2.1.3. nyitott	20	1,41
3.2.2. szabálytalan	96	6,77
4. négy- vagy többtagú korrelációk	185	13,05
4.1. szabályos	16	1,13
4.1.1. zárt	1	0,07
4.1.2. nyitott	15	1,06
4.2. szabálytalan	169	11,92
Összesen:	1418	100

Hivatkozott irodalom

- BÖLCSKEI ANDREA 1997. A spontán névkorrelációs rendszer alakulása a XVIII–XIX. századi helységneveink körében. *Névtani Értesítő* 19: 16–26.
- BÖLCSKEI ANDREA 2005. The Correlational System of Hungarian Historical Place-Names. In: SÁNDOR MATICSÁK ed., *Onomastica Uralica 3. Settlement Names in the Uralian Languages*. Debrecen–Helsinki. 155–82.
- BÖLCSKEI ANDREA 2006. A differenciáló elem az angol településnevekben. *Névtani Értesítő* 28: 67–81.
- COLLINS ROAD ATLAS. *Superscale Britain*. 2003 Edition. London.
- EKWALL, EILERT 1960. *The Concise Oxford Dictionary of English Place-Names*. Fourth Edition. Oxford.
- MEZŐ ANDRÁS 1982. *A magyar hivatalos helységnévadás*. Nyelvészeti tanulmányok 22. Budapest.

BÖLCSKEI ANDREA

ANDREA BÖLCSKEI, **On the correlation system of English differentiated settlement names**

The paper defines the term “place-name correlation” and discusses the typology of English habitation name correlations. Regarding the number and structure of the opposing name forms, the author differentiates potential correlations, correlations of two, three, and four or more elements. With respect to the semantic relationship of the distinctive additions in the correlations, each above category can be further divided into regular (including close, half-close and open) and irregular oppositions. The study also clarifies when these correlations were born, how and why they changed in the course of history, and what conclusions could be drawn about the range of human vision on the basis of their geographic distribution.